

Sygn. akt III Ua 22/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 grudnia 2014r.

Sąd Okręgowy w Ostrołęce III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Bożena Beata Bielska (spr.)
Sędziowie:	SSO Grażyna Załęska-Bartkowiak SSR del. do SO Monika Obrębska
Protokolant:	sekr. sądowy Ewelina Asztemborska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 22 grudnia 2014r. w O.

sprawy z odwołania K. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Rejonowego w Ostrołęce

z dnia 29 lipca 2014r. sygn. akt IV U 41/13

orzeka:

oddala apelację.

UZASADNIENIE

W dniu 12.02.2014r. K. B. wniosła odwołanie od decyzji (...) Oddział w P. Inspektorat w O. z dnia 31.01.2013r., którą została zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego za okres od 02.08.2011 do 01.09.2011r. oraz zasiłku macierzyńskiego za okres od 02.09.2011r. do 31.12.2011r. w kwocie głównej 10.930,33 zł i odsetek za okres do dnia wydania tej decyzji w kwocie 1.708,67 zł.

Organ rentowy wnosił o oddalenie odwołania wskazując, że K. B. w spornych okresach nie podlegała ubezpieczeniom społecznym jako pracownik, dlatego nie ma prawa do zasiłku chorobowego i zasiłku macierzyńskiego, które są nienależnym świadczeniem.

Wyrokiem z dnia 29.07.2014r. Sąd Rejonowy w Ostrołęce zmienił zaskarżoną decyzję ZUS w części w ten sposób, iż stwierdził, że K. B. nie jest zobowiązana do zapłaty odsetek w kwocie 1.708,67 zł a w pozostałej części oddalił odwołanie.

Sąd Rejonowy ustalił, że decyzją z dnia 04.12.2012r. ZUS stwierdził, iż K. B. nie podlega w okresie od 15.06.2011r. do 15.06.2012r. ubezpieczeniom społecznym, w tym ubezpieczeniu chorobowemu u płatnika składek S. B.. Od decyzji tej K. B. odwołała się do Sądu Okręgowego w Ostrołęce, który to odwołanie oddalił w sprawie III U 33/13, a na skutek apelacji odwołującej Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 24.06.2014r. oddalił apelację. Mając na uwadze w/w decyzję z dnia 04.12.2012r., organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję, bowiem ustalił, że w w/w okresach odwołująca nienależnie pobierała świadczenia z ubezpieczenia chorobowego.

W ocenie Sądu odwołanie jest zasadne tylko w części dotyczącej zwrotu naliczonych odsetek i w tym zakresie zostało uwzględnione, zaś w pozostałej części podlegało oddaleniu. Sąd wskazał, iż zgodnie z art. 66 ust. 1 ustawy o świadczeniach z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa wypłatę zasiłku wstrzymuje się, jeżeli prawo do zasiłku ustało albo okaże się, że prawo takie w ogóle nie istniało. Jeżeli świadczenie zostało pobrane nienależnie z winy ubezpieczonego lub wskutek okoliczności, o których mowa w art. 15-17 i art. 59 ust. 6 i 7, wypłacone kwoty podlegają potrąceniu z należnych ubezpieczonemu zasiłków bieżących oraz z innych świadczeń z ubezpieczeń społecznych lub ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Zgodnie z art. 84 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11. Sąd podkreślił, iż w orzecznictwie utrwalone jest stanowisko, że regulacja z art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej nie wyłącza stosowania przepisu art. 84 s.u.s. Sąd wskazał, że zasadą wynikającą z art. 84 ust. 1 ustawy systemowej jest obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia przez osobę, która je pobrała. W sprawie nie ulega zaś wątpliwości, iż wypłata spornych świadczeń nastąpiła na skutek przekazania przez płatnika i odwołującą nieprawdziwych danych mających wpływ na prawo do w/w świadczeń. Mając to na uwadze odwołanie Sąd w tej części oddalił jako niezasadne.

Orzekając co do obowiązku zapłaty odsetek Sąd podniósł, iż w wyroku z dnia 3 lutego 2010r. (I UK 210/09, LEX nr 585713) Sąd Najwyższy wskazał, że nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów prawa cywilnego (o bezpodstawnym wzbogaceniu lub czynie niedozwolonym) do oceny wymagalności nienależnie pobranego świadczenia. Natomiast określenie, od kiedy należą się odsetki od świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także od świadczeń podlegających zwrotowi, należy poszukiwać w prawie ubezpieczeń społecznych a nie w prawie cywilnym. SN stwierdził, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 66 ustawy zasiłkowej uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Pogląd ten umacnia treść art. 84 ust. 4 i ust. 7 ustawy systemowej, w których użyte zostały sformułowania "kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją" (ust. 4) oraz "uprawomocnienie się decyzji ustalającej te należności" (ust. 7). W tej decyzji organ określa kwotę świadczeń nienależnych. Od kwoty wymienionej w decyzji należą się odsetki " w wysokości i na zasadach prawa cywilnego". "Zasady prawa cywilnego", których dotyczy odesłanie, odnoszą się jedynie do odsetek. Zasadą określoną w prawie cywilnym, odnoszącą się do odsetek jest możliwość ich żądania w razie opóźnienia się dłużnika ze spełnieniem świadczenia (art. 481 § 1 k.c.). Określenie terminu, od kiedy dłużnik - pobierający nienależne świadczenie z ubezpieczenia społecznego - opóźnia się z jego zwrotem nie jest objęte odesłaniem. Nie jest to materia "zasad prawa cywilnego" lecz prawa ubezpieczeń społecznych. "Zasady prawa cywilnego" regulujące opóźnienie dłużnika w spełnieniu świadczenia cywilnoprawnego są różnorodne, uzależnione od rodzaju świadczenia. Odesłanie do prawa cywilnego nie dotyczy terminów wymagalności świadczeń cywilnoprawnych ani - co się z tym wiąże - określenia, od kiedy dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia. Są to zasady dotyczące odsetek tylko pośrednio. Odesłanie byłoby niejednoznaczne, gdyby rozumieć je tak szeroko, gdyż w prawie cywilnym opóźnienie dłużnika uregulowane jest w różnorodny sposób w zależności od tego, jakiego świadczenia dotyczy. Odsetki aczkolwiek pełnią w pewnym sensie funkcję odszkodowawczą, nie są odszkodowaniem. Z tych względów Sąd Rejonowy zmienił decyzję w części dot. naliczenia odsetek za okres poprzedzający wydanie decyzji o zwrocie nienależnie pobranego zasiłku chorobowego.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego w Ostrołęce z dnia 29.07.2014r. wniósł organ rentowy, zaskarżając go w punkcie I i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, tj. przepisu art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez uznanie, iż odwołująca nie jest zobowiązana do zapłaty odsetek w kwocie 1.708,67 zł od nienależnie pobranych świadczeń.

Skarżący wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części przez oddalenie odwołania od decyzji z dnia 31.01.2013r.

W uzasadnieniu wskazał, iż nie zgadza się ze stanowiskiem Sądu rejonowego stwierdzającym, iż odsetki od nienależnie pobranego świadczenia należy naliczać dopiero od decyzji zobowiązującej do zwrotu takiego świadczenia. W ocenie organu rentowego z wykładni literalnej przepisu art. 84 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wynika, że zawarte w nim odesłanie do zasad prawa cywilnego nie dotyczy jedynie odsetek ale i całego nienależnie pobranego świadczenia, a więc także zwrotu nienależnego świadczenia z ubezpieczeń społecznych i w prawie cywilnym należy poszukiwać zasad, na jakich organ rentowy określi obowiązek zwrotu dotyczący osoby, która pobrała nienależne świadczenie, w tym także obowiązek zwrotu odsetek. Tym samym błędnym jest przyjęcie, iż odwołanie do zasad prawa cywilnego może dotyczyć jedynie odsetek. ZUS podniósł, iż podobne stanowisko zajął J. K., Pojęcie „nienależnie pobrane świadczenie(...)” 2001 Nr (...).

Zdaniem organu rentowego świadczenie nienależnie pobrane jest świadczeniem nienależnym. Świadczenie uzyskane przez ubezpieczoną jej się nie należało, a zatem było świadczeniem nienależnym na podstawie art. 138 ust. 2 ustawy o FUS. Zgodnie z art. 68 ust. 1 lit. b ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, organ rentowy ustala prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, a następnie świadczenie to wypłaca. W tych sprawach wydaje decyzje o charakterze deklaratoryjnym, ponieważ ZUS jedynie stwierdza, czy spełnione zostały przesłanki do nabycia określonego prawa. Muszą być one spełnione łącznie w chwili orzekania przez organ rentowy o prawie ubezpieczonego do wnioskowanego świadczenia. Jeśli prawo do świadczenia przysługuje z mocy ustawy, to niespełnienie przesłanek do uzyskania świadczenia powoduje, że z mocy ustawy ubezpieczony nie nabywa prawa do świadczenia. To powoduje, że świadczenie jest nienależne już w chwili jego wypłaty, ponieważ ubezpieczony nigdy nie nabył do niego prawa. Tym samym prawidłowe jest stwierdzenie, że nienależnie pobrane świadczenie podlegać będzie zwrotowi już od chwili wypłaty, skoro zostało uzyskane na skutek wprowadzenia w błąd organu rentowego przez ubezpieczoną. Winno wobec tego podlegać zwrotowi razem z odsetkami naliczonymi począwszy od jego wypłaty, gdyż odsetki nie mają charakteru samodzielnego, lecz uboczny względem świadczenia głównego a obowiązek ich zapłaty jest wprost pochodną obowiązku zapłaty owego świadczenia.

W ocenie skarżącego prawidłowość powyższej wykładni przepisu art. 84 ust. 1 ustawy o sus potwierdza przepis art. 84 ust.4, którego brzmienie jednoznacznie wskazuje, iż powinien być on rozumiany nie inaczej, jak tylko, iż deklaratoryjną decyzją organ ustali kwoty nienależnie pobranych świadczeń oraz kwoty odsetek i kosztów upomnienia, które podlegać będą egzekwowaniu we wskazany tam sposób. W tej wykładni przepisu mieści się również ust. 11 art. 84, który określa sytuacje, w jakich nienależnie pobrane świadczenie będzie podlegać zwrotowi bez odsetek, a mianowicie wtedy, gdy osoba pobierająca świadczenie powiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia albo wstrzymanie ich wypłaty, a mimo to świadczenia były nadal wypłacane.

W przypadku podzielenia stanowiska zaprezentowanego w zaskarżonym wyroku przepis art. 84 ust. 1 określający także obowiązek zwrotu odsetek od nienależnie pobranego świadczenia byłby w tym zakresie przepisem martwym, co przeczyłoby zasadzie racjonalnego ustawodawcy.

Z tych względów zdaniem ZUS zaskarżony wyrok powinien więc ulec zmianie w zakresie odsetek.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego jest niezasadna i na podstawie art. 385 kpc została oddalona.

Apelacja dotyczyła wyroku w części stwierdzającej, iż odwołująca K. B. nie jest zobowiązana do zwrotu ustawowych odsetek od kwoty nienależnie pobranego zasiłku chorobowego i macierzyńskiego a naliczonych za okres od dnia wypłacenia świadczenia, do dnia wydania decyzji zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 1.708,67zł.

Sąd Rejonowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przedstawił swoje stanowisko w przedmiocie obowiązku uiszczania odsetek od nienależnie pobranego świadczenia oraz okresu, za który mogą być żądane odsetki. Sąd I instancji stanął na stanowisku, iż ZUS nie może żądać odsetek za okres poprzedzający datę wydania decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia. Powołał się w tym zakresie na poglądy Sądu Najwyższego zawarte w wyrokach z dnia 3 lutego 2010r. I UK 210/09 (LEX nr 585713) i z dnia 18 grudnia 2008r. (I UK154/08, M.P. Pr. 2009 nr 4, poz. 208). Także Sąd Okręgowy w/w wyroki aprobuje w całości i podziela w całości zawartą w nich argumentację prawną. Ponieważ zaś Sąd Rejonowy przedstawił tę argumentację, Sąd Okręgowy nie musi jej powtarzać, gdyż podziela ją w całości.

Sąd Okręgowy nie podziela natomiast przedstawionej w apelacji odmiennej interpretacji art. 84 ust. 1 Ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Wskazać bowiem należy, że w obu tych wyrokach Sąd Najwyższy podniósł, iż świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. "Żądanie zwrotu" nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie dotyczącej tego decyzji i z tą chwilą następuje też wymagalność roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego.

Zwrócić trzeba uwagę, że w sprawie I UK 210/09 organ rentowy zgłaszał zarzut naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych polegającą na przyjęciu, że termin zwrotu nienależnie pobranego świadczenia następuje po wezwaniu do jego zwrotu, zamiast, że wynika z właściwości zobowiązania co oznacza, że ubezpieczony jest zobowiązany do zwrotu z momentem pobrania nienależnego świadczenia, bez konieczności wzywania go do jego zwrotu. Wydając wyrok z dnia 3 lutego 2010r. Sąd Najwyższy nie podzielił tego zarzutu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy uznał, że zaskarżony obecnie wyrok Sądu Rejonowego jest prawidłowy i dlatego na podstawie art. 385 kpc oddalił apelację organu rentowego.